

OKULÖNCESİ ÖĞRETMENLERİNİN ÖZEL EĞİTİME GEREKSİNİM DUYAN ÇOCUKLARIN NORMAL YAŞITLARIYLA KAYNAŞTIRILMASINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

Doç. Dr. Belma Tuğrul

Doç. Dr. Elif Üstün

Doç. Dr. Berrin Akman

Yrd. Doç. Dr. Semra Erkan

Ar. Gör. Mine Canan Şendoğdu

Özet: Bu araştırma İstanbul ve Ankara illerinde okulöncesi öğretmenleri için düzenlenen seminerlere katılan 182 okulöncesi öğretmeni üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma, okulöncesi öğretmenlerinin normal çocuklarla, özel eğitim gereksinimi olan çocukların kaynaştırılmasına ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmaya dahil olan öğretmenlerin % 42.3'ü dört yıllık çocuk gelişimi ve eğitimi bölüm mezunu, % 39.0'u kız meslek lisesi mezunu öğretmenlerdir. Öğretmenlerin % 62.1'i özel eğitime gereksinim duyan çocuğun tanımını yapamamışlardır. Öğretmenlerin % 67.1'i kaynaştırmanın yararlı olduğunu savunurken, % 30.3'ü engelli çocuklarla çalışmayı tercih etmediklerini belirtmiştir. Öğretmenlerin %36.2'si özel eğitim gereksinimi olan çocuklarla çalışırken, bu çocukların eğitim-öğretim gereksinimlerini karşılamada yardıma ihtiyaç duyduklarını, öğretmenlerin % 32.2'si ise başvuru kaynaklarını bilmediklerini ifade etmiştir.

Anahtar Sözcükler: Özel eğitim, kaynaştırma, okulöncesi eğitim

Abstract: This study was, conducted with 182 preschool teachers attending seminars held for preschool teachers in the districts of İstanbul and Ankara. The study was conducted with the aim of establishing the attitudes of preschool teachers mainstreaming

concerning of children with special educational needs with normal children. 42.3 % of the teachers included in the study are graduates of a four- year university program in the Department of Child Development and Education, where as 39.0 % are teachers graduated from High Schools for Girls. 62.1 % of the teachers were not able to provide a definition of a special education child. While 67.1 % of teachers advocate the efficacy of applying integration, 30.3 % claim not to prefer working with children in need of special education. While 36.2 % worked with children in need of special education they also stated to need assistance in meeting the educational and training needs of these children. 32.2 % of teachers state not to know where to turn to for help and advice concerning such perceived needs.

Key Words: special education, mainstream, preschool education

GİRİŞ

Günümüzde özel eğitim söz konusu olduğunda akla ilk gelen sözcük “kaynaştırma” olmaktadır. Guilford ve Upton’a (16) göre kaynaştırma, en genel anlamda “engelli çocukların tam ya da yarı zamanlı olarak normal çocuklarla bir arada eğitim almaları” olarak tanımlanmaktadır. Kırcaali-İftar (21), kaynaştırmayı gerektiğinde sınıf öğretmenine ve engelli öğrenciye destek özel eğitim hizmetleri sağlanması koşulu ile engelli öğrencilerin normal eğitim ortamlarında eğitilmesi olarak tanımlamaktadır.

Vitello ve Soskin (34)’e göre profesyonel destek ve uygun düzenlemeler olmaksızın özel gereksinimi olan çocuklara kaynaştırma eğitimi yapılması uygun değildir .

Atik (5)’e göre kaynaştırma, eğitimde fırsat eşitliği ilkesine dayanan eğitsel bir organizasyondur. Kaynaştırmanın normal çocuğu/ailesini, engelli çocuğu/ailesini ve hem normal hem de engelli çocuk eğitimcilerini kapsayan temel varsayımları vardır;

- i- Engelli çocuğun, normal gelişim gösteren yaşlıları tarafından kabulü artabilir.
- ii- Engelli ve normal gelişim gösteren çocuklar arasında sosyal iletişim artabilir.
- iii- Engelli çocuk, normal gelişim gösteren çocuğu model alarak sosyal, zihinsel yeteneklerini geliştirebilir ve bunları etkili bir şekilde kullanabilir.

Hestenes ve Carroll (18)’un yaptıkları çalışmalarda normal çocukların

kendi akranlarıyla ve engelli çocuklarla ilişkilerini belirlemede çocukların yaşları ve öğretmenin tutumunun önemli olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca serbest zaman etkinliğinde normal eğitim alanlarla kaynaştırma eğitimi alan çocukların tercih ettikleri aktivitelerin benzerlik gösterdiği belirtilmiştir.

Kaynaştırmanın tam anlamıyla uygulanabilmesi ve özel eğitim gereksinimi olan bireylerin topluma etkin bir şekilde katılabilmeleri, onlara sunulan olanaklarla yakından ilişkilidir. Özel eğitim gereksinimi olan bireylere yönelik tutumlar, bu bireylerin gereksinimlerinin karşılanmasını olumlu ya da olumsuz yönde etkilemektedir.

Özel eğitime gereksinim duyan bireylerin, toplumun bir üyesi olarak, toplumca kabul görmesi ve yaşıyla ilişkili sosyal gruplar içine kaynaştırılması gerekmektedir. Bu durum sosyal bir gereklilik olmakla birlikte, pratikte bu konuda gelişmeler gözlemek her zaman mümkün olamamaktadır. Özel eğitim gereksinimi olan birey ve ailesi toplum içinde beklentilerini karşılama konusunda sosyal ve ekonomik desteğe ihtiyaç duymaktadır. Bu ise profesyonel yardımı gerektiren eğitsel bir örgütlenmeyi gündeme getirmektedir.

Bu eğitsel örgütlemenin en önemli öğelerinden biri de öğretmendir. Öğretmenler eğitimin amaçlarını gerçekleştirmede, bir başka deyişle bireyin davranışlarını değiştirmede çok önemli sorumluluklar üstlenmişlerdir (Akt. 2). Evans (12)'a göre öğretmenler, sınıf içi öğretimi ve çocukları etkileme gücündedirler.

Kaynaştırma uygulamalarında görev alacak öğretmenlerin , kaynaştırma yapmaya istekli ve özürsüz çocuğu kabul edici bir tutum içinde olmaları, hem toplumsal bilincin oluşması açısından, hem de özel eğitime gereksinim duyan çocuklar ve normal çocuklar açısından çok büyük bir önem taşımaktadır.

Lieber ve arkadaşları (23), yirmi üç anaokulundaki öğretmenlerle yapmış oldukları görüşmeler sonucunda, öğretmenlerin kaynaştırma eğitimi ile ilgili görüşlerini tespit etmişlerdir. Öğretmenlere göre normal ve engelli çocuklar için sınıf ortamında aynı etkinlikler yapılarak çocuklar arasındaki iletişim desteklenmeli, grup eğitimiyle engelli çocuklar eğitime adapte edilmeli, normal çocukların soruları cevaplanarak engelli çocukların farklı olmalarının kötü bir şey olmadığı onlara anlatılmalıdır.

MEB (25), Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 2001-2002 verilerine göre ülkemizde 0-16 yaşlar arasındaki engelli çocukların gittiği kurum sayısı 614'tür. Özel eğitim okul ve

kurumlarında 32.875 öğrenci eğitim görmektedir. Tüm öğretim kademelerinde kaynaştırmaya katılan çocuk sayısı 35.986'dır.

MEB'nin 2001 yılı verileri ülkemizde özel eğitime gereksinimi olan bireylerin kurumsal eğitim hizmeti almalarına ciddi düzeyde gereksinimleri olduğunu göstermektedir. Bu alanda daha çok çalışılması, toplumun her kesiminin bilinçlendirilmesi ve alanda çalışan profesyonellerin nitelik ve nicelik açısından desteklenmesi, bu konuda yapılacak öncelikli hizmetler olarak düşünülmelidir.

Öğretmenlerin engelli bireylere yönelik toplumsal bilinç oluşturma konusunda üstlendikleri toplumsal ve eğitsel/akademik misyonu bu araştırmanın planlanmasında hareket noktası olmuştur.

Araştırmanın genel olarak amacı, okulöncesi öğretmenlerinin engelli çocukların, normal gelişim gösteren çocuklarla kaynaştırılması hakkındaki düşüncelerini tespit etmektir. Bu araştırmanın, daha sonra yapılması planlanan araştırmalar için bir veri tabanı oluşturması düşünülmüştür.

YÖNTEM

Bu araştırma okulöncesi eğitim konusunda Eylül-Aralık 2001 tarihleri arasında Ankara ve İstanbul illerinde düzenlenen toplantılara katılmak üzere çeşitli illerden gelen 182 okulöncesi öğretmeni üzerinde gerçekleştirilmiştir.

Araştırma, belli bir zamanda belli bir durumu tespit etmeye yönelik kesitsel ve betimleyici araştırma modelinde bir araştırmadır.

Araştırmada, okulöncesi öğretmenlerinin özel eğitime gereksinim duyan çocukların normal yaşlılarıyla kaynaştırılmasına ilişkin görüşlerinin belirlenebilmesi için araştırmacılar tarafından düzenlenen anket formu kullanılmıştır (Anket formu Ek 1'de verilmiştir).

Araştırmanın verileri toplandıktan sonra bilgisayar ortamına aktarılmış ve "SPSS for Windows 9.0" istatistik programı kullanılarak analizler yapılmıştır. Araştırma sonucunda toplanan verilerin analizinde yüzde değerleri ve khi-kare istatistiksel teknikleri kullanılmıştır.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin %42.3'ü dört yıllık çocuk gelişimi ve eğitimi; %39'u kız meslek lisesi; %6.6'sı ön lisans; %2.2'si normal lise ve %9.9'u ilgili bölümlerin lisans tamamlama programı mezunudur. Öğretmenlerin % 36.3'ü dört yıl, %17.6'sı da beş-dokuz yıl , %46,1'i on yıl ve üstü mesleki deneyime sahip öğretmenlerden oluşmaktadır.

BULGULAR ve TARTIŞMA

Araştırmadan elde edilen diğer bulgular, aşağıda çizelgeler halinde sunulmuştur:

Okulöncesi öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamasına bakış açılarının incelendiği bu çalışmadan elde edilen verilere göre; araştırma grubunu oluşturan öğretmenlerin %52.2'si özel eğitime gereksinim duyan çeşitli özür gruplarındaki çocuklarla daha önce çalıştıklarını belirtirken, % 30.2 si halen sınıflarında özel eğitime gereksinim duyan çocuk bulunduğunu ifade etmişlerdir.

Bu öğretmenlerden "özel eğitime gereksinim duyan çocuğun tanımını yapmaları istendiğinde" % 62.1'i özel eğitime gereksinim duyan çocuğun tanımını yapamamışlardır. Öğretmenlerin %17.6'sı özel eğitim gereksinimi olan çocukları zihinsel engelli çocuklar olarak tanımlamışlardır.

Çizelge 1. Araştırma Grubundaki Okulöncesi Öğretmenlerinin "Özel Eğitim Gereksinimi Olan Çocuğa Ait Yaptıkları Tanımların" Dağılımı

Öğretmenlerin özel eğitime gereksinim duyan çocuk tanımlarının dağılımı	s	%
Hiperaktif	4	2.2
Davranış bozukluğu	5	2.7
Uyum bozukluğu	2	1.1
Dikkat dağınıklığı	1	0.5
Öğrenme güçlüğü	5	2.7
Zihinsel özür	32	17.6
Fiziksel özür	6	3.3
İşitme engelli	5	2.7
Otistik	7	3.8
Üstün yetenekli	2	1.1
Cevap vermeyenler	113	62.1
Toplam	182	100.0

Howard ve arkadaşları (1996) ise özel eğitimi; zihin özürlüler, öğrenme güçlüğü çekenler, duygusal ve davranış bozukluğu olanlar, iletişim bozukluğu bulunanlar, işitme engelli ve az işitenler, görme engelli ve az görenler, fiziksel ve sağlık bozukluğu olanlar, ileri derecede engelliler ve üstün yetenekliler olarak da pek çok farklı grubu kapsama dahil ederek tanımlamaktadırlar.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin %62,1'i özel eğitim gereksinimi olan

çocuk tanımı yapamadıkları halde %61.5'i özel eğitimle ilgili olarak bilgi sahibi olduklarını belirtmişlerdir. Bilgi kaynakları sorulduğunda %51.7'si bu bilgilerini hizmet içi eğitim yoluyla, %27.5'i ise üniversitedeki öğrenim süreçleri sırasında edindiklerini belirtmişlerdir.

Çizelge 2. Araştırma Grubundaki Okulöncesi Öğretmenlerinin "Özel Eğitim Bilgilerini Edindikleri Kaynakların" Dağılımı

Özel eğitim bilgilerinizi nereden edindiniz?	s	%
Üniversite dersleri	50	27.5
Hizmet içi eğitim kursları	94	51.7
Lise dersleri	15	8.2
Kitap dergi vb.	8	4.4
Hiç bilgim yok	15	8.2
Toplam	182	100.0

Rees ve arkadaşları (27) ve Schulz ve arkadaşları (30), yaptıkları çalışmada hizmet içi eğitim programlarının, öğretmenlerin özel eğitime gereksinim duyan çocuklara karşı tutumlarında olumlu bir etki yarattığını saptamışlardır. Ancak hizmet içi eğitim programlarının hazırlanmasında ve uygulanmasında belirli bir standardın olmamasının bu eğitimden faydalanan öğretmenlerin kendilerini özel eğitim konusunda yetersiz hissetmelerine neden olduğunu da belirtmişlerdir.

Hizmet içi eğitim programlarının öğretmenlerin tutumlarında olumlu etkisini destekleyen araştırmalara karşın, (2, 7, 15, 22, 35) hizmet içi eğitim desteğinin öğretmen tutumlarında bir farklılık oluşturmadığını gösteren çalışmalar da bulunmaktadır (9, 11).

Coryell, Holcomb ve Scherer (10) ve Finn (13) yaptıkları çalışmada formal ders anlatımının tek başına tutum değiştirme programlarında çok etkili olmadığını, grup tartışmaları, dramatizasyon gibi yöntemlerin ve görsel araçların ders anlatımıyla birlikte sunulmasının tutum değiştirmede, daha etkili olduğunu belirtmektedirler.

Araştırmada elde edilen bu verilerin ışığında özel eğitim konusunda verilen hizmet içi eğitim programlarının sıklığı ve süresi ile birlikte niteliğinin de çok önemli bir faktör olduğunu vurgulamak gerekmektedir.

Kaynaştırmanın özel eğitime gereksinim duyan çocukların eğitimindeki önemli katkısı yadsınamaz. Ancak, öğretmenlerin sınıflarındaki özürli çocuğu tanımaları ve uygun tutumları göstermeleri için nitelikli hizmet içi eğitim programları ile bilinçlendirilmeleri gerekmektedir.

Araştırma grubunu oluşturan öğretmenlerin kaynaştırma hakkındaki görüşleri sorulduğunda; %67.1'i kaynaştırma uygulamalarının özel eğitime gereksinimi olan çocuklar açısından yararlı olacağını belirtmişlerdir.

Çizelge 3: Araştırma Grubundaki Okulöncesi Öğretmenlerin Kaynaştırma Hakkındaki Görüşlerinin" Dağılımı

Öğretmenlerin Kaynaştırma Hakkındaki Görüşleri	S	%
Kaynaştırma yapılmalıdır, yararlıdır	122	67.1
Ayrı sınıflarda eğitim yapılmalıdır	35	19.2
Fikrim yok	25	13.7
Toplam	182	100.0

Araştırma grubundaki öğretmenlerin konu ile ilgili olarak herhangi bir eğitim alıp-almama durumlarıyla, bu düşünceleri arasındaki ilişki khi-kare istatistiksel analizi ile değerlendirilmiştir. Eğitim alanların %75.9'u eğitim almayanların ise %52.8'i kaynaştırma eğitimi yararlı bulduklarını belirtmişlerdir.

Çizelge 4: Araştırma Grubundaki Okulöncesi Öğretmenlerinin "Kaynaştırma Eğitimi İle İlgili Eğitim Almalarıyla Kaynaştırma Eğitiminin Gerekliliğine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Kaynaştırma Eğitiminin Gerekliliğine İlişkin Görüşleri	Her iki grup için yararlı ve gereklidir		Yararlı değildir ayrı kurumlarda eğitim almalılar		Cevap vermeyenler		TOPLAM	
	s	%	s	%	s	%	s	%
	s	%	s	%	s	%	s	%
Kaynaştırma ile ilgili eğitim alıp almadığı								
Kaynaştırma eğitimi ile ilgili eğitim aldım	85	75.9	17	15.2	10	8.9	112	100
Eğitim almadım	37	52.8	18	25.8	15	21.4	70	100
Toplam	122	67.1	35	19.2	25	13.7	182	100

sd=1, $\chi^2=90.67$, $p=0.00185$

Thomas (33), yaptığı çalışma sonucunda özel eğitime gereksinim duyan

çocuklarla deneyimi olan öğretmenlerin kaynaştırmaya daha pozitif baktıklarını belirtmiştir.

Buna karşın yapılan bazı çalışmalarda normal ve engelli çocukla çalışan öğretmenlerin kaynaştırmaya karşı olumsuz tutum içerisinde oldukları tespit edilmiştir (Akt.6, 28).

Smith, Neinworth ve Hunt (32), yaptıkları çalışmada bilgi ve beceri düzeyi yüksek olan öğretmenlerin kaynaştırma konusunda gönüllü olduklarını ve özel eğitime gereksinim duyan çocukların ihtiyaçlarına karşı daha duyarlı olduklarını belirtmişlerdir.

Peck, Odom ve Bricker (26); kaynaştırma programına katılan engelli çocukların sınıflardaki yaşlarına göre daha fazla ve daha gelişmiş düzeyli sosyal oyun oynadıklarını, iletişimi başlatmak, girişimde bulunmak gibi sosyal iletişim becerileri açısından daha uygun davranışlarda bulunduklarını belirtmişlerdir.

Araştırma grubunu oluşturan öğretmenlere, çalışmayı istedikleri özel eğitime gereksinim duyan çocuk grubu sorulduğunda; % 15.9'u zihinsel özürü ve down sendromlu çocuklarla, %15.4'ü konuşma bozukluğu olan çocuklarla çalışmak istediklerini ifade etmişlerdir. Ancak, öğretmenlerin %30.3'ü özel eğitime gereksinim duyan çocuklarla çalışmak istemediklerini bildirmişlerdir.

Çizelge 5: Araştırma Grubundaki Okulöncesi Öğretmenlerin Çalışmayı İstedikleri Özel Eğitim Çocuk Grubunun Dağılımı

Öğretmenlerin Çalışmayı İstedikleri Özel Eğitim Çocuk Grubu	s	%
Zihinsel özürü ve down sendromu	29	15.9
İşitme özürü	20	11.0
Hiperaktif	22	12.1
Öğrenme güçlüğü	13	7.1
Konuşma bozukluğu	28	15.4
Otistik	2	1.1
Üstün yetenekli	4	2.2
Bütün gruplarda çalışabilirim	9	4.9
Hiçbir özür grubuyla çalışmak istemem	55	30.3
Toplam	182	100.0

Mc Evoy, Nordquist ve Cunningham (24), yaptıkları çalışmada özel eğitime gereksinim duyan çocuğun engel derecesinin normal sınıf öğretmenlerinin görüşlerini olumsuz yönde etkilediğini belirlemiştir.

Araştırma grubunu oluşturan öğretmenlere özel eğitime gereksinim duyan çocuklarla çalışırken yardıma ihtiyaç duydukları konular sorulduğunda, %36.2'si eğitim ve öğretim gereksinimlerinin karşılanması konusunda zorlandıklarını belirtmişlerdir.

Çizelge 6: Araştırma Grubundaki Okulöncesi Öğretmenlerinin "Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuklarla Çalışırken Yardıma İhtiyaç Duydukları Konuların" Dağılımı

Öğretmenlerin kaynaştırmada yardıma ihtiyaç duydukları konular	s	%
Eğitim ve öğretim gereksinimlerinin karşılanması	66	36.2
İletişim	46	25.3
Aile eğitimi	12	6.6
Davranış şekillendirme	12	6.6
Bu konu ile ilgili yeterli eğitim aldıktan sonra yardıma ihtiyaç duymuyor	46	25.3
Toplam	182	100.0

Alexander ve Strain (3), Hannah ve Pliner (17), öğretmenlerin engelli çocuklara karşı olumsuz düşünce ve tutumlar içinde olduklarını, ancak bu sonucun öğretmenlerin konu hakkındaki bilgi yetersizliğinden, deneyim yoksunluğundan kaynaklandığını; Salend (29), hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimlerin olumlu tutumların oluşturulmasında etkili olduğunu ve becerilerin kazanılmasını kolaylaştırdığını ve Hannah, Pliner (17) ve Horne (19), engelli çocuklarla çalışan bu konuda bilgili, deneyimli yönetici ve diğer uzman kişilerin engelli bireylere karşı olumlu tutum geliştirilmesinde etkili olacaklarını belirtmektedirler.

Shapiro (31), bireylerin engellilere karşı olumsuz duygularının kaynağını "acıma duygusunun" oluşturduğunu, bireylerin engellilere nasıl yardımcı olacakları, onların durumunu anlayıp nasıl kabul edebilecekleri konusunda eğitime ihtiyaçları olduğunu saptamıştır. Bireylerin engellilik hakkındaki bilgilerinin artırılması, bireysel farklılıkların önemsenmesi konusunda alacakları desteklerin, olumlu tutumlar geliştirmeleri için önemli olduğu vurgulanmıştır.

Araştırma grubundaki öğretmenlere "özel eğitime gereksinim duyan çocuklara ve ailelerine rehberlik etme konusunda başvurdukları kaynaklar" sorulduğunda; %13.3'ü özel eğitim uzmanlarından yardım aldıklarını, % 32.4'ü ise nereden yardım alacaklarını bilmediklerini belirtmişlerdir.

Çizelge 7 :Araştırma Grubundaki Okulöncesi Öğretmenlerinin "Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuklara ve Ailelerine Rehberlik Etme Konusunda Başvurdukları Kaynakların" Dağılımı

Başvurulan Kaynaklar	s	%
Konuyla ilgili kaynak kitaplar	15	8.2
Özel eğitim uzmanları	24	13.3
Çocuk ruh sağlığı uzmanları	11	6.0
Rehberlik araştırma merkezleri	60	33.3
Üniversitelerin ilgili bölümleri	6	3.3
Yukarıdakilerin hepsi	7	3.8
Nereden yardım alacağını bilmeyenler	59	32.4
Toplam	182	100.0

Yine bu çalışma içerisinde öğretmenlere "kaynaştırma sınıflarında çalışan öğretmenlerin kimler olması gerektiği hakkındaki görüşleri" sorulduğunda, öğretmenlerin %45.6'sı sınıfta normal sınıf öğretmenleri ile birlikte rehberlik edecek özel eğitim öğretmenin mutlaka olması gerektiğini belirtmişlerdir. %54.4'ü ise, okulöncesi öğretmenlerinin bu konuda yeterli bilgisinin olması durumunda, çalışabileceklerini ifade etmişlerdir.

Çizelge 8: Araştırma Grubunu Oluşturan Öğretmenlerin Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocukların Kaynaştırılması Konusunda Kimlerin Çalışması Gerektiği Hakkındaki Görüşlerinin Dağılımı

Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocukların Kaynaştırılması Konusunda Kimlerin Çalışması Gerektiği	s	%
Anaokulu öğretmeni özel eğitim konusunda da yeterli donanımına sahip olduğu takdirde çalışabilir	99	54.4
Sınıfta mutlaka anaokulu öğretmeni ile işbirliği içinde çalışan özel eğitimci olmalı	83	45.6
Toplam	182	100.0

Aileo (1) yaptığı çalışmada, öğretmenlerin kaynaştırma sınıflarında çalışırken karşılaştıkları problemleri tek başlarına çözmek yerine özel

eğitim öğretmenlerinden yardım alarak çözdüklerinde daha olumlu sonuçlar elde ettikleri tespit etmiştir.

Gettinger ve arkadaşları (14), 1990-1995 yılları arasında kaynaştırma eğitimi hakkında yapılan çalışmaları incelemişler ve yaptıkları araştırmalar sonucunda beş önemli kriter üzerinde durulduğunu görmüşlerdir. Kaynaştırma eğitimi ile ilgili bu kriterleri;

- Ailelerle işbirliği içinde çalışmak
- Çocukların değerlendirilmesinde performansa dayalı değerlendirmeleri kullanmak
- Disiplinler arası bir ekip çalışmasına önem vermek
- Normal çocukların öğretmenleri için danışmanlık hizmeti vermek
- Dikkat eksikliği olan çocukların da davranışlarını değiştirerek uyumlarını sağlamak şeklinde belirtmişlerdir.

ÖNERİLER

Normal sınıf öğretmenleri engelli çocuklarla etkili bir biçimde çalışabilmeleri için gereksinim duydukları bilgi ve becerileri kazanmaya yönelik hizmet içi eğitim programlarından geçirilmelidir.

Elde edilen araştırma bulguları, şu anda okulöncesi eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerin kaynaştırmaya karşı olumlu görüşler bildirdiklerini göstermektedir. Ancak bu yeterli değildir; çünkü, öğretmenlerin kaynaştırma konusunda disiplinler arası işbirliğine ve desteğe gereksinimleri olduğu açıkça görülmektedir.

Üniversitelerin eğitim fakültelerinin normal ve engelli çocuklar için öğretmen yetiştiren bölümlerinin birbirleriyle işbirliği içinde çalışmasının, ileride profesyonel alanda çalışacak bu kişilerin de işbirliği içinde olmalarında yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Ailelerin özel eğitim ve kaynaştırmaya karşı tutumları üzerine çok boyutlu araştırmalar yapılmalıdır.

Özel eğitime gereksinim duyan çocukların kaynaştırma programına daha çok sayıda katılımları sağlanmalıdır. Bunun için okullarda ve sınıflarda fiziki düzenlemeler yapılmalıdır.

Öğretmenlerin özel eğitim ile ilgili motivasyonları arttırılmalıdır.

Kaynaştırma uygulanan okullarda mutlaka özel eğitim öğretmenleri görevlendirilmelidir.

Özel eğitime gereksinim duyan çocuklarla çalışan öğretmenler genel olarak kaynaştırma uygulamalarını desteklemekte, ancak yeterli bilgi ve becerilere sahip olmadıkları ve gerekli desteği almadıkları için engelli çocukların kaynaştırılmasına yönelik tutumlarının olumsuzlaştığı görülmektedir. Kaynaştırma programlarının başarı ile yürütülmesi ve öğretmenlerin kendilerini daha yeterli hissedebilmeleri için normal gelişim gösteren çocuklarla ilgili eğitim almış öğretmenlerin, özel eğitim öğretmeni ile birlikte çalışmaları gerekmektedir.

KAYNAKLAR

1. Aileo, B. (1976) "Mainstreaming: Teacher training workshop on individualized Instruction" Reston, Virginia, The Council for Exceptional Children, 29.
2. Akçamete, G.ve Kargın, T. (1994) "Hizmet içi eğitim programının öğretmenlerin işitme engelli çocuklara yönelik tutumlarına etkisi", **Özel Eğitim Dergisi**, 1(4), 13-19.
3. Alexander, C. ve Strain, P. (1978) "Attitudes toward handicapped children and the Concept of mainstreaming" **Psychology in the Schools**, 15(3), 390-396.
4. Atay, M. (1995) "Özürlü çocukların normal yaşlıları ile birlikte eğitim aldıkları kaynaştırma programlarına karşı öğretmen tutumları üzerine bir inceleme", **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, HÜ Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
5. Atik,B. (1986) "Özel eğitimde entegrasyonun önemi" **Ya-Pa 4.Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri**, Ankara,61-69.
6. Batu,S.(1998) "Özel gereksinimli öğrencilerin kaynaştırıldığı bir kız meslek lisesindeki öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin görüş ve önerileri" **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
7. Brooks, B. L. ve Bransford, L.A (1971) "Modification of teachers' attitudes toward exceptional children" **Exceptional Children**, 38,259-260.
8. Çokluk, Ö.(1999) "Zihinsel ve işitme engelliler okullarında görev yapan yönetici ve öğretmenlerde tükenmişliğin kestirilmesi" **Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi**, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
9. Combs, R.H. ve Harper,J.L.(1967) " Effects of labels on attitudes of educators toward handicapped children" **Exceptional Children**, 33(6), 399-403.
10. Coryell, J., Holcom, T.K. ve Scherer, M. (1992). "Attitudes toward Deafness". **American Annals of the Deaf**" 137(3), 299-302.
11. Dev. P. C. ve Scruggs, T. E. (1997). Mainstreaming and inclusion of students with learning disabilities: perspectives of general educators in elementary and secondary schools. T.E. Scruggs., M.A. Mastropieri (Ed), **Advances in Learning and Behavioral Disabilities**, 2, 13-30.
12. Evans, R.J. (1984) Fostering Peer Acceptance of Handicapped Students. **ERIC Digest**, ED 262498.
13. Finn,T.E.(1980)Teacher In-service Education To Ease The Mainstreaming Process and Enhance .Student Development. **Dissertation Abstract International** 40 (8), 4524 - A.
14. Gettinger,M. , "Stoiber,K. ve Callan,G.D. (1999), Competencies and Training Needs For Early Childhood Inclusion Specialists" **Teacher Education and Special Education** V:22 No:1-Winter, 41-54.
15. Glass R. M. ve Mechler, R. S. (1972). Preparing elementary teachers to instruct mildly handicapped children in regular classrooms. A summer workshop, **Exceptional Children**, 39, 152-156.

16. Guilford, R. ve Upton, G. (1992). **Special Educational Needs**, London: Routledge.
17. Hannah, M.E. ve Pliner, S.(1983) Teacher Attitudes Toward Handicapped Children: A Review and Synthesis . **School Psychology Review**.12:12-25.
18. Hestenes L.L. ve Carroll D.E. (2000) "The Play Interactions of Young Children With and Without Disabilities: Individual and Environmental Influences" **Early Childhood Research Quarterly**,15, No:2
19. Horne, M. D. (1980) How Attitudes are Measurable. ERIC/TM Report 78.Princeton NJ: ERIC Clearing House On Tests, **Measurement and Evaluation, Educational Testing Service**,ED 198 154.
20. Kalaoğlu, H.(1999) "Bilgilendirme programının normal sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma ortamındaki işitme engelli çocuklara yönelik tutumlarına etkisi" **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
21. Kırcaali-lftar, G. (1994) "Kaynaştırma" **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Ders Notları**. Eskişehir.
22. Larrivee,B.(1981) "Effect on In-service Training Intensity on Teachers Attitudes toward Mainstreaming" **Exceptional Children**,48,34-39.
23. Lieber, J., Capell,K., Sandall, R., Wolfberg,P. , Horn,E. ve Beckman,P. (1998) "Inclusive Preschool Programs: Teachers' Beliefs and Practices" **Early Childhood Research Quarterly**, 13, No:1 ,87-105.
24. Mc Evoy, M.A., Nordguist, V.M ve Cunningham, J.L. (1984) Regular and Special Education Teachers Judgements About Mentally Retarded Children in an Integrated Setting. **American J. of Mental Deficiency**, 89(2).
25. MEB (2001) [http:// orgm.meb.gov.tr/ istatistikler/ 2001-2002 icmal tablosu.htm](http://orgm.meb.gov.tr/istatistikler/2001-2002%20icmal%20tablosu.htm)
26. Peck,C.A.,Odum S. L. ve Bricker D.D. (Ed.) (1993) **Integrating Young Children With Disabilities Into Community Programs**. Baltimore: Paul H. Brookes. E D 352 773.
27. Rees,L.M., Spreen, O. ve Harnedek, M.(1991). "Do Attitudes towards Persons with Handicapped Really Shift Over time? Comparison Between 1975 and 1988" **Mental Retardation**, 29,(2),81-86.
28. Reisberg ,L. ve Wolf R.(1986)" Developing A Consulting Program In Special Education Implementation And Interventions Focus On" **Exceptional Children**,19,(3),1-14.
29. Salend, S. J.(1984) "Factors Contributing to the Development of Successful Mainstreaming Programs" **Exceptional Children** ,50:409-418.
30. Schulz, J., Carpenter, C.D. ve Trunbull, A.P. (1991) **Mainstreaming exceptional students: A guide for classroom teachers**, Allyn and Bacon Inc.
31. Shapiro, A. (1994). Erasing Handicapism: A Slide Show for Developing Positive Attitudes toward Disabled Pupils. **ERIC Digest**. The William Paterson College of New Jersey Wayne, New Jersey.
32. Smith, C. M., Neinworth J. T. ve Hunt F.M. (1983) **The Exceptional Child: A Functional Approach**, New York: McGraw-Hill.
33. Thomas,D.(1985) "The Determinants of Teachers' Attitudes to Integrating The Intellectually Handicapped" . **Br Journal of Educational Psychology**, 55(3), 251-263.
34. Vitello, S. J. ve Soskin R. M (1985). **Mental Retardation: Its Social and Legal Context**, Prentice-Hall Inc., Englewood Cliffs, New Jersey.
35. Ward,J. ve Center, Y.(1987). **Attitudes To The Integration Of Disabled Children Into Regular Classes: A Factor Analysis of Functional Psychology**, 57(2),221-224.

EK I:

ANKET FORMU

1. Adınız, soyadınız:
2. Çalıştığınız kurumun adı:
3. Kurumdaki göreviniz:
Öğretmen () İdareci ()
4. Mezun olduğunuz okul?
5. Kaç yıldır öğretmenlik görevini sürdürüyorsunuz?
6. Sınıfınızda veya okulunuzda özel eğitime gereksinim duyan çocuk/çocuklar var mı? Özel eğitime gereksinim duyan çocuğun tanımını yapar mısınız?
7. Şimdiye kadar hiç özel eğitime gereksinim duyan çocuklarla çalıştınız mı?
8. Okul eğitiminiz veya meslek yaştantınız içerisinde özel eğitime gereksinim duyan çocuklarla ilgili eğitim ve bilgi aldınız mı?
9. Özel gereksinime ihtiyaç duyan çocukların normal gelişim gösteren çocuklarla entegre edilmesi hakkında ne düşünüyorsunuz?
10. Özel gereksinime ihtiyaç duyan çocukların eğitimcileri ile normal gelişim gösteren çocukların eğitimcilerinin eğitim donanımlarının farklı olması gerektiğini düşünüyor musunuz? Hangi açıdan?
11. Sınıfınızdaki/okulunuzdaki çocukları ve aileleri sınıfınıza gelecek özel eğitime gereksinim duyan çocuk/çocuklar için hazırlamak gerektiğine inanıyor musunuz?
12. Nasıl bir hazırlık yapılmasının gerekli olduğunu düşünüyorsunuz? Açıklayınız.
13. Özel gereksinime ihtiyaç duyan çocukların sizin sınıfınıza kabulünde normal gelişim gösteren çocukların ailelerinin nasıl bir tavır içinde olacaklarını düşünüyorsunuz?
14. Sizin tercihinize bırakılsa hangi özel gereksinime ihtiyaç gösteren çocuğun öğretmeni olmak istersiniz?
 - A. Zihin özürü ()
 - B. Down sendromlu (Mongol) ()
 - C. Spastik ()
 - D. İşitme özürü ()
 - E. Hiperaktif ()
 - F. Öğrenme güçlüğü
 - G. Konuşma bozukluğu ()
 - H. Otistik ()
 - I. İstemem ()
15. Özel eğitime gereksinim duyan çocukların eğitimi konusunda nasıl bir yardım ihtiyacınız olduğunu düşünüyorsunuz?
16. Özel gereksinime ihtiyaç duyan çocuklarla normal gelişim gösteren çocukların iletişimde problem durumlarla karşılaşacağınızı düşünüyor musunuz veya zorlandınız mı?
17. Hangi konularda zorlandığınızı veya zorlanacağınızı açıklar mısınız?